

ΛΟΞΗ ΜΑΤΙΑ

Της Μικέλας Χατζουλάρη
mkart@dolnet.gr

Η αρχαιότητα ως παγίδα

Μια αρχαία Μάτα Χάρι. Μια εταίρα-μυστική πράκτορας, που κινείται αινιγματικά μεταξύ Σπάρτης, Αθηνών και Μαντείου των Δελφών σε μια κρίσιμη καμπή του Πελοποννησιακού Πολέμου, όταν οι Σπαρτιάτες έχουν πηθεί στις Αργιούσσες το 406 π.Χ. Αυτή είναι η πρωταγωνίστρια στο καινούργιο μυθιστόρημα του 54χρονου Χρήστου Χατζοματισίδη, *Μια εταίρα θυμάται* (Εκδ. Ελληνικά Γράμματα). Κι απέναντί της, ο αρχηγός μιας αρχαίας ΚGB, με τεράστιο δίκτυο πληροφοριοδοτών που παρακολουθούν τόσο τους εχθρούς όσο και τους φίλους της Πελοποννησιακής Συμμαχίας, Γύρω τους, ορισμένα ιστορικά πρόσωπα, κομβικά για την πολιτική της εποχής: ο ωραίος και φιλόδοξος Αθηναίος Αλκιβιάδης, μαθητής του Σωκράτη και συγγενής του Περικλή, που αλλάζει στρατόπεδα χωρίς ενδοιασμούς: ο πονηρός Σπαρτιάτης βασιλιάς Άγις και ο Σπαρτιάτης στρατηγός Λύσανδρος, που τον επόμενο χρόνο θα συντρίψει (εκτός μυθιστορήματος) την Αθήνα στους Αιγός ποταμούς, και θα φέρει στην εξουσία το καθεστώς των Τριάκοντα τυράννων. Από κοντά, δευτερεύοντα πρόσωπα-καταλύτες όπως ο υποτιθέμενος καρπός του παράνομου δεσμού του Αλκιβιάδη με τη βασίλισσα της Σπάρτης, και η εταίρα-δούλη της... Μάτα Χάρι. Στο κέντρο της

Χρήστος Χατζοματισίδης

πλοκής, μια μυστική αποστολή στη Θράκη για να προωθηθεί η ειρήνη που τη χρειάζονται – αλλά και τη θεωρούν απειλητική – τόσο η Σπάρτη όσο και η Αθήνα. Θα αποδειχθεί όμως ότι και τότε, όπως και σήμερα, τα πολιτικά παιχνίδια είναι τόσο σκοτεινά ώστε υπερβαίνουν τους παίκτες, ακόμα κι όταν αυτοί είναι ισχυρές δυνάμεις... Αυτήν την ιστορία, ο Χατζοματισίδης, διευθυντής Μικροβιολογίας στο Γενικό Νοσοκομείο Κομοτηνής αλλά και έμπειρος γραφιάς με θητεία στο θέατρο από το '80 και στην πεζογραφία από το '91, την παρακολουθεί μέσα από δύο εναλλασσόμενες οπτικές γωνίες, του αρχικατάσκοπου και της εταίρας-δούλης – αφηγητών που είναι ταυτόχρονα μέσα κι έξω από το σύστημα. Εκείνος είναι γεννημένος στα ξένα (όπως ο συγγραφέας που μεγάλωσε στη Σόφια), μετριόπαθης, χωρίς αυταπάτες, και δεν διατάζει να λείπει έξω απ' τα δόντια αλήθειες δυσάρεστες για τους ισχυρούς. Εκείνη είναι μια γυναίκα έξω από τον γυναικωνίτη, ελευθέρια, όμως ερωτευμένη, στρατολογημένη ως καφίης, που συνειδητοποιεί ότι «δεν μπορείς να ζήσεις ελεύθερος αν έχεις ψυχική δούλου». Μ' αυτό το υλικό θα μπορούσε να κτιστεί ένα ερεθιστικό μυθιστόρημα, όμως ο Χατζοματισίδης παγιδεύεται στον ζήλο του να κλείσει το μάτι στο σημερινό κοινό. Οι πρωίδες του είναι κίτς, το ντεκόρ είναι χάρτινο, τα ιστορικά πρόσωπα αδιάφορα σαν καλεσμένοι πρωινάδικου, τα συγγραφικά σχόλια θαμμένα, και το αποτέλεσμα θυμίζει ταινία του παλιού ελληνικού σινεμά. Ευχάριστο για πολλούς, αλλά οδυνηρά απλοϊκό. Περιορισμένο στο μεγάλο κρεβάτι που τους συνδέει όλους...

Η γλώσσα είναι ένα από τα πιο δύσκολα κεφάλαια στα μυθιστορήματα που διαδραματίζονται σε περασμένες εποχές. Χρειάζεται μεγάλη μαστοριά για να ζωντανέψεις ή να σχολιάσεις το παρελθόν με έναν κώδικα που αντανακλά το σήμερα. Ο Άγγελος Βλάχος λ.χ. που έγραψε το *Ο κύριός μου, Αλκιβιάδης* το 1954 ξενίζει πλέον με τον Περικλή του που εκφράζεται στην καθαρεύουσα και λέει «η πατρίς υπεράνω όλων», ενώ ο Αλκιβιάδης του ακούγεται πολύ κορέκτ όταν ξεσπάει με το «μωρέ κολιτσίδα!». Αντίθετα, ο Χρήστος Χωμενίδης, που κυκλοφόρησε μόλις ένα μυθιστόρημα-ύμνο στην τέχνη της αφήγησης, τοποθετημένο στα τέλη του ελληνικού Μεσαίωνα με ήρωα έναν ραψωδό (*Λόγια φτερά, Πατάκης*), χρησιμοποιεί την τρέχουσα προφορική γλώσσα με αρμονικό τρόπο. Ωστόσο δεν αποφεύγει κάποιους ατυχείς αναχρονισμούς όπως το «δεν θέλω να καταντήσω σκυλάκι του καναπέ», ενώ επιτρέπει στον παππού του Όμηρου εκφράσεις όπως «σκατά στο κεφάλι σας» ή «τι μαλακίες!». Απ' την πλευρά του, ο Τάκης Θεοδωρόπουλος, που στοχάζεται την κρίση της αθηναϊκής δημοκρατίας μέσα από την αμφιλεγόμενη προσωπικότητα του πρώτου αυτοβιογραφούμενου συγγραφέα, χρησιμοποιεί μια λόγια και όχι μια προφορική γλώσσα στο *Μυθιστόρημα του Ξενοφάντα* (Ωκεανίδα, 2004) κι έτσι αποφεύγει τους σκοπέλους. Ο Χατζοματισίδης όμως πέφτει πάνω τους, στην προσπάθειά του να αναδείξει μια μη ηρωική εικόνα της Σπάρτης. Η εταίρα του υπερθεματίζει με τα: «πορνίδιο», «τσόκκαρα», «βρωμοθήλυκο», «σκρόφα», προς τη δούλη της, ο καρβαβανάς Σπαρτιάτης ειρωνεύεται ρωτώντας «πού θα πηγαίνουμε για πιπί μας;», ο βασιλιάς Άγις βρίζει λέγοντας «το κέρατό μου», την ίδια ώρα που ο εκπαιδευόμενος κατάσκοπος γίνεται αξιοθέατο επειδή φοράει «περισκελίδες» και ο «επικίνδυνος» Αλκιβιάδης επιμένει ότι «η πατρίδα μου είναι χώρος ιδεών»...

Μαργκερίτ Γουρσενιάρ

Από τα Αδριανού απομνημονεύματα της Γουρσενιάρ (Χαζηνικολή) ως την τηλεοπτική Ζίνα του Έμερσον, η απόσταση είναι καώδης. Το στοιχείο της λογοτεχνικής διακείρισης του αρχαίου κόσμου είναι πολύ μεγάλο είτε μιλάμε για μυθιστορήματα ιδεών είτε για ιστορικά, αλληγορικά ή άλλα, είτε για ποίηση (βλ. Καβάφης), είτε για κόμικς, σενάρια κ.ο.κ. Η Γουρσενιάρ έβαλε τον πήχυ πολύ ψηλά το 1951 με αυτόν τον ετοιμοθάνατο αυτοκράτορα του 2ου μ.Χ. αιώνα, που ανασταχάζεται τη σάρκα και το πνεύμα, τον (ομοφυλόφιλο) έρωτα και τον πόλεμο, τις (ανθρωπιστικές) αξίες και τα δόγματα, την εξουσία και την ηθική της... Ανάλογες προσεγγίσεις είναι εκείνες του Ρόμπερτ Γκρέιβς, του Γκορ Βιντάλ, της Μάργκαρετ Άγγουιν, ενώ πο... κολιγουντιανές, με έμφαση στην ιστορική περιπέτεια, είναι εκείνες του Μαυρρέντι ή του Πρέσφιλντ, που μάλιστα ασχολήθηκαν με τους Σπαρτιάτες και τον Αλκιβιάδη. Σ' αυτό το τοπίο, ο Χατζοματισίδης θα μπορούσε ίσως να ξεχωρίσει αν ανέπτυσσε τον χαρακτήρα του απρόθυμου αρχικατάσκοπου του και αν εμβάθυε στον ρόλο του Μαντείου των Δελφών.

Το εξώφυλλο του βιβλίου